

ARTICULUS XIII.

“ET PRÆDICTÆ FACULTATES GRATIS ET SINE ULLA MERCEDE EXERCEANTUR, NEC ILLIS UTI POSSIT EXTRA FINES SUÆ DIOECESIS.”

213.—Articulus intelligitur ex dictis n. 172.

FORMULA D.

Prænotatio. Formula hæc inscribitur :

Extr. D.

Ex audientia Sanctissimi habita die . . . Sanctissimus Dominus Noster . . . Divina Providentia Papa . . . referente subscripto S. C. de Propaganda Fide . . . attentis peculiaribus circumstantiis animum suum moventibus, et spiritualibus necessitatibus animarum Christi fidelium in dissitis regionibus prospicere cupiens R. P. D. . . . sequentes facultates ad decennium (*in ed. rec. ad quinquennium*) duraturas benigne concessit.—*Sequuntur octo Art. ut infra et subscriptio ut in Formula præcedenti.*

ARTICULUS I.

“DISPENSANDI SUPER IMPEDIMENTO COGNATIONIS SPIRITUALIS INTER LEVANTEM ET LEVATUM.”

214.—Vide dicta n. 125. Valet facultas pro contractis et contrahendis.

ARTICULUS II.

“DISPENSANDI IN CASIBUS OCCULTIS ET IN FORO CONSCIENTIÆ TANTUM SUPER PRIMO ET SECUNDO GRADU SIMPLICI ET MIXTO AFFINITATIS EX COPULA ILLICITA PROVENIENTIS, IN LINEA SIVE COLLATERALI SIVE ETIAM RECTA, DUMMODO, SI DE LINEA RECTA AGATUR, NULLUM SUBSIT DUBIUM QUOD CONJUX POSSIT ESSE PROLES AB ALTERO CONTRAHENTIUM GENITA, TAM IN MATRIMONIIS SCIENTER VEL IGNORANTER CONTRACTIS, QUAM IN CONTRAHENDIS.”

215.—Explicatio.

Dicitur: I. *In casibus occultis.*—Quando casus sit occultus, vide supra n. 23.

II. *Et in foro conscientiae tantum.* Quid sit dispensare pro foro conscientiae tantum, vide n. 18, 19.

III. *Super simplici et mixto.* Recole dicta n. 114, b.

IV. *Ex copula illicita:*—*copula* scil. per seminis immisionem ita perfecta, ut apta sit ad generationem;¹—*illicita*—habita in fornicatione, adulterio, stupro, licet cum foemina dormiente, amente, ebria etc. seu generatim copula extramatri- moniali, qualis consideranda etiam est ea, quæ habetur in matrimonio civili contracto in loco, ubi Tridentinum promulgatum est. Ex tali enim nec oritur publica honestas.²

Cum vero ex matrimoniis etiam invalide initis (nisi invaliditas veniat ex defectu consensus) impedimentum publicæ honestatis dirimens usque ad quartum gradum oriatur, etiam copula in iis habita affinitatem causat dirimentem usque ad quartum gradum, et hoc probabilius etiam, quando alterutra aut imo utraque pars fuerit in mala fide. Alii tamen in casibus malæ fidei affinitatem usque ad secundum gradum tantum sustinent.³ Facultas vero hujus Art. in casibus, ubi publica honestas concurrat, saltem apud nos adhiberi nequit (n. 123). Ea non concurrente vi articuli dispensari potest, licet copula habita sit in adulterio aut stupro.⁴

V. *Super primo et secundo gradu . . . in linea sive collateralisive etiam recta.*—Ergo super affinitate ex copula illicita habita cum sponsæ aut sponsi (**a.** *in lineæ RECTÆ gradu primo:*) patre vel matre, filio vel filia, (*gradu secundo:*) avo vel avia [*grandfather or grandmother*], nepote vel nepte [*grandson or granddaughter*],—(**b.** *in lineæ LATERALIS gradu primo:*) fratre vel sorore,—(*gradu primo et secundo mixto:*) patruo vel amita [*paternal uncle or . . . aunt*], avunculo vel matertera [*maternal uncle or . . . aunt*], nepote vel nepte ex fratre vel sorore [*nephew or niece*],—(*gradu secundo*) consobri- no vel consobrina [*first cousin*].

¹ Feije n. 370; Konings *Comp.* n. 1589, ii.

² Leo XIII. 17 Martii 1879 ap. *Acta S. Sedis*, xiii. 126.

³ Feije n. 377, 378. Unde cum in his ultimis casibus impedimentum dubium sit, matrimonio contracto standum est pro valore actus. Cfr. etiam Rosset n. 1933.

⁴ Ben. XIV. *Inst.* 87 n. 20.

VI. *Dummodo, si de linea recta agatur, nullum subsit dubium quod conjux possit esse proles ab altero contrahentium genita, ne scilicet ullum adsit periculum nuptias contrahendi aut permanendi in matrimonio cum propria prole.*

VII. *Tam in matrimoniis scienter vel ignoranter contractis, quam in contrahendis. Quid sibi velint verba: contractis; item scienter vel ignoranter, vide supra n. 16.*

NOTA. 1. Vi *Pag. S. Pœn. sub n. xii.* eadem at in strictiori forma conceditur facultas exercenda in confessione sacramentali: "Dispensandi super occulto impedimento primi necnon primi et secundi, ac secundi tantum gradus affinitatis provenientes ex illicita copula, quando agatur de matrimonio cum dicto impedimento jam contracto: ita tamen, ut, si hujusmodi affinitas proveniat ex copula cum matre desponsatæ, nativitas desponsatæ copulam ipsam antecedit: monito Pœnitente de necessaria secreta renovatione consensus cum sua putata uxore, vel suo putato marito, certiorato, seu certiorata de nullitate prioris consensus, sed ita caute, ut *ipsius delictum nusquam detegatur*,¹ et, quatenus hæc certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis Auctoribus traditas: remota occasione peccandi; atque injuncta pœnitentia salutari, et confessione sacramentali semel in mense per tempus arbitrio tuo statuendum." (N. 82, nota.)

II. Ex n. 6, et Resp. S. Pœn. 30 Julii 1873 ap. *Coll. Prop. n. 2181*, patet, tum facultatem Articuli, tum eam ex *Pag. S. Pœn.* applicari posse etiamsi impedimentum sit numerice multiplex, ut si sponsus cum sponsæ sorore et matre copulam habuit etc. Quæ in supplica, adhibitis nominibus fictis, sint exprimenda, cfr. n. 118, ii.—Facultas, si adhibetur in foro sacramentali, valet etiam pro peregrinis, tum ob dicta n. 49, ad d. tum quia non additur: "cum tuis subditis," ut in seq. Art.

¹ Unde facultas hæc adhiberi nequit, si altera pars delicti et impedimenti ex eo orientis conscia sit.

ARTICULUS .III.

"DISPENSANDI CUM SUIS SUBDITIS SUPER IMPEDIMENTO DISPARITATIS CULTUS, QUATENUS SINE CONTUMELIA CREATORIS FIERI POSSIT, ET DUMMODO CAUTUM OMNINO SIT CONDITIONIBUS AB ECCLESIA PRÆSCRIPTIS AC PRÆSERTIM DE AMOVENDO A CATHOLICO CONJUGE PERVERSIONIS PERICULO, DEQUE CONVERSIONE CONJUGIS INFIDELIS PRO VIRIBUS CURANDA, AC DE UNIVERSA PROLE UTRIUSQUE SEXUS IN CATHOLICÆ RELIGIONIS SANCTITATE OMNINO EDUCANDA: SERVATA IN RELIQUIS ADJECTA INSTRUCTIONE TYPIS IMPRESSA; EXCEPTO TAMEN CASU MATRIMONII CUM VIRO VEL MULIERE JUDÆIS NISI ADSIT PERICULUM IN MORA: TUM VERO SINGULIS TRIENNIIS REFERAT QUOT IN CASIBUS DISPENSAVERIT.

216.—Explicatio. Dicitur:

I. *Cum subditis*, i. e. cum subditis catholicis. Quemadmodum enim impedimentum disparitatis cultus, ita etiam facultas in eo dispensandi, *directe* tantum baptizatos afficit. Licet vero hæretici ac schismatici, qua baptizati, jurisdictioni Ecclesiæ subditi sint, ab ejus tamen favoribus, ideoque et a dispensatione, excluduntur. Evidens est igitur per subditos hic solos intelligi catholicos, non hæreticos, cum infideli nuptias contracturos.

Infidelium nomine hic non veniunt soli pagani seu ethnici, ut quidam opinatur; sed non-baptizati, prout vel ex eo patet, quod a dispensationis beneficio excludantur catholici, qui cum viro vel muliere Judæis contrahere vellent: Judæi enim certo non sunt pagani.

217.—II. Post verbum: *subditis* hic ante 1894 insertum erat: a. *Exceptis Italis, de quibus non constat Italicum domicilium omnino deseruisse.* Vi hujus Clausulæ Italis ("ratione linguæ et regionis"),¹ quos ex die 30 Aug. 1865 (quo Pius IX. ad Italiam ab infidelitate et hæresi præservandam eam apponi jussit)² Italicum domicilium non esse resumpturos, certum non erat, dispensatio hujus et sequentis Art. concedi non potuit. Verum die 4 Martii

¹ S. Off. 11 Julii 1866 ap. Gasparri n. 609.

² C. Pl. B. II. p. 231; Acta S. Sedis, ii. 672.

1887 S. C. S. Off. decrevit, Clausulam hanc ex utroque Art. demendam esse.¹—**b.** “*atque excepto casu matrimonii cum viro vel muliere Judæis: sub quibus tamen non intelligebantur nec nunc excipiuntur illi ad hanc gentem pertinentes, qui nullo modo exercent religionem Judaicam et plerumque nec circumcisi sunt (Reformed Jews).*”² Pro reliquis Judæis post annum 1894 provisum est per additum in fine Articuli.

218.—*Sine contumelia Creatoris*,—de qua S. C. de Prop. Fide 13 Sept. 1760 ita loquitur:

“Contumelia . . . Creatoris vitari debet respectu—**a.** contrahentis fidelis,—**b.** prolis nascituræ,—**c.** contrahentis infidelis.—Ideo in contrahente fideli cessare debet periculum perversionis; respectu prolis nascituræ debet in tuto esse educatio in vera Religione; et in contrahente infideli debet aliqua conversionis spes affulgere, ut remotius sit periculum perversionis, tum respectu conjugis fidelis, tum prolis nascituræ.”³—Absit ergo oportet periculum proximum istius contumeliæ: proximum, inquam, seu quod remotum evasurum esse non speratur, sive spes illa desit ob animi dispositionem compartis catholicæ sive ob alia adjuncta (cfr. infra n. 219, nota) sive ob perversitatem partis acatholicæ, propter quam in regionibus, in quibus polygamia toleratur, si infidelis in concubinato vivit, usus hujus facultatis fieri nequit, nisi remoto polygamie periculo.⁴—Dispensans ergo, ut procedere possit, moraliter certus esse debet de absentia hujus contumeliæ. Hæc moralis certitudo imprimis acquiritur per *cautiones* contrahentium, de quibus mox.

IV. *Dummodo cautum omnino sit conditionibus, etc.* Hæc cautio, accurate et strictissime sumpta, hodie generatim loquendo non juratam quidem,⁵ at “talem” tamen exigit “promissionem quæ, in pactum deducta, præbeat morale fundamentum de veritate executionis, ita ut prudenter ejusmodi

¹ Zit. Disp. p. 94; A. E. Rev. 1891, ii. p. 301.

² Ita S. C. S. Off. 5 Apr. (al. 3 Aug.) 1889 ap. A. E. Rev. 1891. i. p. 90, (ubi tamen interpretatio hujus Decreti minus recta est); Feije ed. 4, n. 623; S. C. S. Off. 12 Jul. 1882 ap. Coll. Prop. n. 1277.

³ Coll. Miss. n. 885; Coll. Prop. n. 1261; N. R. Th. xv. 417.

⁴ S. C. S. Off. 11 Jul. 1886 ad vi. ap. Act. S. Sed. xxii. 746.

⁵ Conc. Prov. Antequeren. part. i. sect. iii. tit. viii. ad. xi. stricte præscribit “juratas cautiones in scriptis ab utroque sponso dandas.”

executio præsumi possit.”¹ *Pars infidelis* ergo polliceri debet: **a.** universæ utriusque sexus prolis et in Catholica Ecclesia baptismum et in Catholica Religione educationem: prolis, inquam, ut supra, nascituræ, aut jam natæ sive ex commercio illicito, sive ex præcedenti partis catholicæ matrimonio: **b.** omnino liberum fore Catholicæ Religionis exercitium tum parti catholicæ, tum proli præfatae. *Pars catholica* spondere debet tum suæ prolis, ut supra, baptismum et educationem, tum infidelis conversionem, prudenter quidem, at pro viribus, procurandam.²

“Promissio . . . ita seria debet esse, ut Episcopus valeat sibi comparare moralem certitudinem, quod ab heterodoxo” vel infideli “conjugem fideliter observabitur atque implebitur: et quando ipse sive ob subjecti qualitates sive ob alias circumstantias talem certitudinem acquirere non valet, jure potest exigere ut jurejurando promissio firmetur.”³ “Quoties (Episcopi) in casu particulari persuasum habeant, easdem cautiones non sincere præstari, dispensationem minime largiantur.”⁴—Modus promittendi varius observatur pro variis temporum, locorum, personarum adjunctis. In Conc. Plen. Balt. II. n. 334 “solemnis coram Deo promissio” requiritur. “In genere promissio oralis non sufficit. . . Hinc Ordinarius et post eum Parochus ad minus exigere solet a parte hæretica” vel infideli “promissionem scriptam, quæ servatur in archivio parochiali.” “Promissio a parte catholica facienda sufficit simplex etiam oralis tantum.”⁵—Ita præscindendo a statutis in singulis Diocesis conditis.—Demum Conc. cit. n. 335 pro hisce regionibus monet “Pastores, ut in his promissionibus exigendis fortiter quidem in re, in modo tamen suaviter se gerant, ne æmulationem quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam (Rom. x. 2) utrumque sponsum exasperent, indeque mala oriantur graviora.”

¹ S. C. S. Off. 30 Junii 1842 ap. Feije n. 568 (1).

² Conc. Pl. Balt. III. n. 130.

³ S. C. S. Off. 17 Febr. 1875, apud Gasparri n. 453; Coll. Prop. n. 1437.

⁴ S. C. S. Off. 17 Apr. 1879 ad Ep. Ottawien. in Can.; Gasp. ib.; Coll. Prop. n. 1429.

⁵ Ita Gasparri l. c.—Formulam vide supra n. 93.

219.—V. *Servata in reliquis adjecta instructione typis impressa.*—Instructio hæc est de 15 Nov. 1858 et habetur ap. *Conc. Plen. Balt. II.* p. 311. Alia Instr. de 25 Martii 1868 invenitur ib. p. 344.¹—Præsentis igitur facultatis usus *regulis* subjicitur, quæ quoad *mixta* conjugia servandæ sunt, ita ut dicta in hoc et præcedenti numero tum ad impedimentum disparitatis cultus tum ad illud mixtæ religionis (n. 221) proportionem servata applicanda sint.

Prima ergo regula est: ut exigantur *cautiones* (ut supra n. 218), “quæ remitti seu dispensari numquam possunt, cum in ipsa naturali ac divina lege fundentur.”

Secunda est, ut præterea adsit *gravis causa* seu “*justa gravisque causa canonica*,” sine qua permitti prorsus nequit, ut fideles gravibus fidei ac morum periculis, etiam sub opportunis cautionibus sese exponant.” *Causa canonica*, prout dicit Benger² cum Bangen, et hoc convenit cum effatis Clementis XI. et Pii VII.,³ debet esse *fere publica*, seu, ut docet Bened. XIV.,⁴ “*gravis aliqua ac plerumque publica causa*, quæ si deficiat, licet cæteræ supra memoratæ adsint conditiones, dispensatio nequaquam impertiri solet.” Tales causæ essent e. gr. spes probabilis conversionis totius familiæ,—educatio prolis catholicæ ex priori matrimonio mixto, in quo conjux catholicus mortuus est,—vitatio gravis scandali alias orituri, quod plerumque aderit, si sponsa imprægnata est,⁵—vesanus amor, conjunctus cum periculo ex circumstantiis particularibus probabiliter imminenti contrahendi matrimonium coram magistratu civili aut præcone hæretico⁶ (quæ causa apud nos plerumque adest⁷),—aliquando etiam magnum bonum privatum, ut magna spes partem acatholicam ad veram fidem convertendi⁸ etc. Aliæ “*causæ*, quæ privata magis commoda respiciunt v. gr.

¹ Utraque est ap. Feije ed. 4, p. 877 et 882.

² Cfr. etiam Instr. de anno 1868 l. c.

³ *Pastoralth.* iii. p. 869. Cfr. Gasparri n. 455.

⁴ Ap. Feije: *de Matr. mixtis*, Lovaniæ, 1847, p. 12 et 19.

⁵ *De Syn. Dicec.* ix. cap. 3, n. 5.

⁶ *Past. Bl.* 1869, p. 98.

⁷ Instr. S. C. de P. F. 9 Maji 1877 ad xi.

⁸ Heiss p. 75; *Past. Bl.* l. c. et *Conc. Plen. Balt. III.* n. 131.

⁹ Lehmkühl ii. n. 715.

ætas superadulta, angustia loci, dotis incompetentia, bonum pacis, sponsalia bona fide contracta, ob quæ timendum foret ut innupta ac diffamata remaneret sponsa, de sensu S. Sedis non facile per se sufficiunt; attamen in praxi nostra earundem causarum habetur ratio, dummodo aliæ rerum circumstantiæ concurrant, quibus illis pondus accrescat.” Ita de praxi Diœcesis Monasteriensis scribit Bangen ap. Gasparri n. 455, ex cujus judicio hæc praxis cohæret verbis Bened. XIV. supra citatis.—Demum apud nos, ob periculum prolis, gravior causa requiritur, ut vir catholicus ducat uxorem acatholicam, quam ut mulier catholica nubat viro acatholico. Alibi aliquando, ut in Sinis, contrarium obtinet ob periculum perversionis uxoris, quæ fere est serva mariti.

In locis, ubi pauci catholici (christiani) sunt, etiam difficultas inveniendi virum catholicum vel mulierem catholicam, sufficiens causa dispensationis esse videtur. Ita secundum Eppum Bray p. 97, et Eppum Rosset n. 1753. Cfr. etiam Ferraris v. *Hæreticus* n. 22.

Dispensatio sine justa causa ab Episcopo vi indulti seu vi facultatis hujus Art. concessa invalida est et Episcopus circa causæ sufficientiam sequi debet praxin Sedis Apostolicæ. Gasparri l. c.—Recole etiam dicta n. 44 et 57, a., quoad praxin n. 59.

Tertia regula demum est *rubricalis* et præcipit, “ut hæc mixta conjugia extra Ecclesiam,” in loco tamen decenti, ut in sacristia aut in cappella privata¹ vel etiam in domo parochiali, “et absque Parochi benedictione ulloque alio ecclesiastico ritu celebrari debeant.”—Omittendæ ergo sunt cæremoniæ *in Rituali*, scil. verba: *Ego vos conjungo*,² benedictio annuli, cæteræque orationes,—benedictio nuptialis *in Missali* una cum Missa pro Sponso et Sponsa, item alia Missa, si “ea habeatur tanquam complementum cæremoniæ matrimonii.”³ Hinc Parochus—absque usu alicujus vestis sacræ, ut superpellicei et stolæ:⁴—cum testibus mere præsens audiat mutuum partium

¹ S. C. S. Off. 17 Jan. 1877 ap. Gasparri n. 463. Cfr. tamen Gury ii. 829, ubi sacristia excluditur.

² S. C. S. Off. 26 Nov. 1835 ap. Gasparri n. 458 et *Act. S. Sed.* xxv. 382.

³ S. C. S. Off. 17 Jan. 1872 ap. Gasp. n. 463.

⁴ Gasparri, n. 463.

consensum, et matrimonium in libro inscribat.¹ Huic mere *passive assistentiæ* autem non repugnat, ut Parochus partes interroget de consensu eumque recipiat, uti apud nos fit, aut monitionem vel concionem faciat de vinculo matrimonii etc., arbitrio tamen Ordinarii.²

Proclamationes demum, si id ad detegenda impedimenta necessarium et opportunum judicet Ordinarius, licite præmittuntur tum matrimoniis mixtis,³ tum illis, quæ inter catholicos et infideles cum dispensatione Apostolica contrahuntur,⁴ omissa tamen mentione Religionis contrahentium.

VI. In casibus, quibus regula hæc rubricalis de contrahendis hisce nuptiis extra Ecclesiam et absque Parochi benedictione servari non possit, "quin graviora exinde oriantur damna et mala," "Sanctitas Sua . . . prudenti . . . Antistitum arbitrio committit, ut ipsi salvis firmisque semper ac perdiligenter servatis cautionibus" (supra n. 218) "judicent, quando . . . tolerari queat mos adhibendi ritum pro Matrimoniis contrahendis in Diocesano Rituali⁵ legitime præscriptum exclusa tamen semper Missæ celebratione"—(i. e. Parochi *assistentiæ activam*) "ac diligentissime perpensis omnibus rerum, locorum ac personarum adjunctis, atque onerata ipsorum Antistitum conscientia super omnium circumstantiarum veritate et gravitate." "Exoptat autem Sanctitas Sua, ut Antistites hujusmodi tolerantiam majori, quo fieri potest, silentio ac secreto servant."⁶ "Graviora damna et mala," ad quæ vitanda assistentiæ activa tolerari potest, juxta Responsum S. C. S. Off. de 4 Dec. 1862⁷ ad dubia Vicarii Apost. Maysurii, a S. C. de P. Fide omnibus Vic. Apost. Indiæ transmissum, oriuntur: "1. Quotiescumque ob denegatam matrimoniis mixtis benedictionem facile excitarentur hæreticorum querimonie et odia adversus fideles legesque ecclesiasticas: 2. quotiescumque denegata a parochi catholico

¹ Cfr. *Excerpta ex Rit. Rom.* ed. 8, p. 242.

² Gasp. l. c.

³ *Excerpta* l. c.; *Konings Comp.* ii. p. 395; *Feije de Imp.* n. 571.

⁴ S. Off. 4 Julii 1874 ap. Gasparri n. 621.

⁵ *Excerpta* p. 204.

⁶ Instr. anni 1858, § *Quod si*; cfr. Instr. anni 1868. Utraque ap. *Feije* ed. 4, p. 877 et 882.

⁷ *Coll. Miss.* n. 908; *Feije* n. 572 et pag. 827, (888); *Gasparri* n. 465.

benedictione sponsi, ante vel post coram illo celebratum matrimonium, ministellum adeant, vel etiam in heterodoxorum templum conveniant ad sacrilegam benedictionem obtinendam, parochi catholico omnino posthabito: 3. quotiescumque insuper timendum esset quod, recusata ab ipsis expetita benedictione aut non servarentur necessariae cautiones de amovendo a catholico conjuge perversionis periculo et de universa prole in catholica religione educanda, aut, quod detestabilius foret, ne pars catholica ad hæreticorum castra in sui et futuræ prolis æternam perniciem transiret. Evidenter hæc *et similia* sunt gravia illa damna ac mala." Additur dein, Præsules ob locorum distantiam *etiam per Missionarios* zelo secundum scientiam præditos et a se bene circa hanc rem instructos hanc facultatem de matrimoniis mixtis benedicendis exercere posse: et *quoad secretum* in instructione præscriptum continuatur, illud non esse presse intelligendum, ut nemini innotescat. "Etenim . . . Sanctitas Sua monitos esse voluit Præsules ut *non passim* et *absque delectu* matrimoniis mixtis benedictio impertiatur, *nec per publicas instructiones*, veluti *etiam per modum regulte*, tali utantur facultate, sed prudenter admodum et caute, ut oblivioni non tradantur saluberrimæ Ecclesiæ conditiones, quæ semper implicite talibus dispensationibus adjunctæ intelliguntur."

Hæc quidem de causis. In casibus vero singularibus, pro quibus solis prædicta tolerantia assistentiæ activæ juxta tenorem instructionis permittitur, alia adjuncta adhuc consideranda sunt, ut ex verbis ejusdem Instr. supra allegatis patet.¹

NOTA. Parochus priusquam in mixtis matrimoniis dispensationem petat (a fortiori Episcopus priusquam eam concedat) certitudinem habere debet de existentia causæ, et præsertim de sufficientia cautionum. *Seria promissio*, ut supra n. 218, *per se* quidem plerumque certitudinem moralem fundat; at circumstantiæ personæ promittentis, præsertim acatholicæ timorem saltem probabilem quandoque ingerunt, ne promissa non adimpleantur, ut si vir acatholicus in priori matrimonio mixto fidem de liberis catholice

¹ De sensu tolerantie canonice cfr. quæ egregie scripsit Nilles in *Zeitschr. f. K. Theol.* Innsbr. 1893 pag. 245 seq. et separatim: "Tolerari potest." *De juridico valore Decreti Tolerantie Commentarius* (Eniponte 1893).

educandis fregisset, aut sit bonæ quidem sed non sat firmæ voluntatis et dependeat a parentibus, cognatis aliisque, Religioni catholice inimicis, qui ad labefactandam ejus voluntatem nihil intentatum relicturi sint, aut pertineat ad sectam recens ortam æstuque proselytismi candentem, aut si pars catholica hebetioris esset ingenii, laxioris conscientiæ, imbecillæ fidei, acatholica vero majori zelo religioni acatholice dedita, aut si conjuges mixtæ religionis habitarent in loco, ubi nulla Ecclesia vel schola catholica est, et liberorum in religione catholica educatio difficillima vel fere impossibilis esset, aut si pro casu mortis partis catholice educationi prolis in religione catholica nullo modo provideri posset etc.¹ Hæc vel similia promissionem vel juramento firmatam incertam reddere possunt.

Jam quæres, quid agendum, si tales circumstantiæ concurrunt? aut si cautiones ex parte acatholica non præstentur, matrimonium vero ob prægnantiam sponsæ, ob pœnam carceris non consentienti in matrimonium imminetentem urget, et nuptiis coram Parocho catholico denegatis timendum est, ne cum majori damno partis catholice et prolis celebrentur coram præcone acatholico?

Resp. Disting. Si pars catholica pactum iniit de prole acatholice educanda aut minatur cum defectione a fide, vel cum matrimonio coram ministro acatholico contrahendo, et nullo modo persuaderi potest, ut pactum hoc irritet, minarumque pœniteat: omnis cooperatio Parochi omitti debet.²—Secus vero casus cum omnibus circumstantiis ad Episcopum deferendus est, qui, quamvis ex indulto Apostolico dispensare nequeat, permittere potest, ut Parochus passive assistat matrimonio, quod pars catholica cum gravi peccato init. Ita S. Sedes *declaravit* in Instr. ad Episcopos Bavaricæ 12 Sept. 1834, ad Epos Hungaricæ 30 Apr. 1841 et alias. Cfr. Lehmkühl ii. 696; Ball. Palm. *Op. mor.* vol. vi. n. 1100 seq.; D'Annibale iii. 465 (27). Quod si prædicti casus occurrant in locis, pro quibus S. Sedes declarationem non edidit, Ordinarius priusquam Parocho assistentiam permittat, si tempus est, recurat ad S. Sedem. Gasparri n. 447; Feije n. 570.

220.—VII. a. Facultas valet etiam pro matrimoniis contractis.—Sed neque in his dispensatio dari potest, nisi servatis *cautionibus* et ex *causa gravi* (ut supra n. 218, 219). *Cautiones* sufficientes aliquando habentur in moribus non-baptizati et in ejus modo se gerendi, ita ut promissiones expressæ inutiles con-

¹ Joder p. 52.

² C. P. Bl. II. n. 338.

siderari possint.—*Causa gravis* et sufficiens est salus animæ illorum, qui in tali matrimonio jam diu vixerunt, præsertim si filios genuerint vel parti baptizatae difficile sit, ab infideli conjugate separari. Ita S. C. S. Off. 5 Sept. 1736 ap. *Coll. Prop.* n. 1258.—Præterea si, infideli baptizari renuente, pars *vere* catholica et periculo perversionis non exposita, quæ absque gravi incommodo separari nequit, serio promittit, se velle curare modo quo fieri possit, prolis catholicam educationem, et conjugis infidelis conversionem, vi facultatis dispensari potest ab impedimento cultus disparitatis, quin ab infideli formalis promissio educationis prolis in religione catholica detur,—proin, “patefacta, *quoad fieri poterit*, etiam parti infideli prioris matrimonii nullitate” et, ad scandala declinanda privatim inter solos conjuges renovato consensu, matrimonium revalidari. Ita S. C. S. Off. 12 Jan. 1769.¹—Casu, quo sine magno incommodo renovatio consensus compartis infidelis impetrari nequit, sufficit, ut pars catholica, quam solam impedimentum disparitatis cultus respicit, consensum suum renovet et pars infidelis in consensu ab initio dato perseveret (S. Alph. vi. 1114), prouti in eodem casu etiam sanatio in radice indulgeri solet. (Cfr. Resp. Emi Præfecti S. C. P. F. 8 Maji 1889 ap. *A. E. Rev.* xvi. 543.) Hæc tamen vi Art. 6 hujus Formulæ concedi potest solum in suppositione, quod nullitas matrimonii sit occulta et pars infidelis eam ignoret juxta dicenda n. 225.

b. “Ecclesia dispensando cum parte catholica super disparitate cultus, ut cum infideli contrahat, dispensare *intelligitur* ab iis etiam impedimentis, a quibus *exempta est* pars infidelis, ut inde hujus exemptio propter contractus individualitatem communicata remaneat et alteri.”²

Dicitur: *intelligitur*. Unde: 1. impedimentum, licet non expressum, hoc in casu tollitur; attamen tale tantum, a quo 2. infidelis *certe est exemptus* e. gr. affinitas ex copula illicita; non

¹ *Coll. Miss.* n. 888, cfr. n. 896; *Coll. Prop.* n. 1263, 1265, 1273, 2186; Gasparri n. 617; *N. R. Th.* xv. 428; Sica: *Cas. consc.* App. ii. p. 64.

² Ita S. Off. 3 Martii 1825 ap. *Recueil . . . de Québec* p. 270; Gasparri n. 701; Smith: *The Marriage Process*, Benziger, 1893, n. 248; *Act. S. Sed.* xxv. 583; *Coll. Prop.* n. 1235.

vero, a quo Ecclesia numquam dispensat, ut consanguinitas in primo gradu lineæ collateralis, consanguinitas et affinitas in linea recta.—Dicitur: *exemptio propter contractus individualitatem communicata*. Unde non tollitur impedimentum parti catholice proprium e. gr. votum castitatis, et Episcopus hoc in casu facultate hujus Art. uti nequit, nisi habeat congruum indultum cumulandi. In facultate præterea subaudienda est Clausula: *nec illis uti possit extra fines suæ diœcesis*, i. e. pars catholica in Diœcesi domicilium vel quasi-domicilium habere debet ac in ea versari eo momento, quo dispensatio conceditur (n. 52). Excipe casum indulti Nostris Episcopis concessi. Cfr. l. c.

ARTICULUS IV.

“DISPENSANDI CUM SUIS SUBDITIS, SUPER IMPEDIMENTO IMPEDIENTE MIXTÆ RELIGIONIS, DUMMODO CAUTUM OMNINO SIT CONDITIONIBUS AB ECCLESIA PRÆSCRIPTIS PROUT IN SUPERIORI NUM. 3.”¹

221.—Explicatio.

Dicitur: I. *Super impedimento impediente mixtæ Religionis* seu quando agitur de matrimonio *contracto* vel *contrahendo* partem catholicam inter et hæreticam, alicui sectæ adscriptam aut *schismaticam*.—*Schismaticam* dico: nam “matrimonia catholicos inter et schismaticos quoad conditiones canonicas præmitti solitas, æquiparanda sunt matrimoniis mixtis i. e. catholicos inter et hæreticos (baptizatos) contrahendis.”²

II. *Dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia præscriptis, prout in superiori No. 3.* Vide supra n. 218, 219. Adde: et dummodo si de matrimonio *contrahendo* agitur, aliud non obstat impedimentum, ut patet ex facultate proxime sequenti aliisque S. Sedis documentis.³ Si tamen Episcopus facultatem obtinuit dispensandi in impedimentis etiam cumulatis, dispensare quoque poterit, dummodo impedimentum mixtæ religionis cumuletur cum impedimento, super quo ex

¹ Episcopi Canadenses hanc facultatem habent in Form. T. art. 7. (Cfr. n. 249.)

² S. C. de Prop. Fide 11 Apr. 1894 ap. *A. E. Rev.* vol. ix. 59, 60.

³ Ap. Feije n. 627 (628).

Apostolicæ Sedis indulto dispensare ipse possit. Addendum præterea, prout n. 52 jam diximus, in hac facultate licet comprehendatur Formula, quæ non habet Clausulam: *nec illis uti possit extra fines suæ diœcesis*, ex mente S. Sedis tamen hanc Clausulam subaudiendam. Cfr. tamen ib. Indultum nostris Episcopis concessum.

ARTICULUS V.

“DISPENSANDI IN MATRIMONIIS MIXTIS JAM CONTRACTIS, NON ITEM IN CONTRAHENDIS, SUPER GRADIBUS CONSANGUINITATIS ET AFFINITATIS, SUPER QUIBUS APOSTOLICAM FACULTATEM PRO CATHOLICIS JAM OBTINUIT, QUATENUS PARS CATHOLICA, PRÆVIA ABSOLUTIONE AB INCESTUS REATU ET CENSURIS, CUM PARTE ACATHOLICA RITE ET LEGITIME MATRIMONIUM CONTRAHERE DE NOVO POSSIT, PROLEMQUE SUSCEPTAM AC SUSCIPIENDAM LEGITIMAM DECLARANDI DUMMODO CAUTUM OMNINO SIT CONDITIONIBUS AB ECCLESIA PRÆSCRIPTIS PROUT IN SUPERIORI NUM. 3.”

222.—Explicatio.

Dicitur: I. *Mixtis*, ut n. 221, non cum non-baptizatis contractis.

II. *Non item in contrahendis*; et in his etiam, si ut supra n. 221 dictum fuit, Episcopus munitus sit speciali indulto dispensandi in impedimentis cumulatis etiam quoad mixtam Religionem.

III. *Super gradibus consanguinitatis et affinitatis, super quibus Apostolicam facultatem pro Catholicis jam obtinuit.* Gradus, super quibus Episcopi nostri hanc facultatem, vi Formularum, habent, sunt ii, qui exprimuntur in Art. 6 Form. I.; in Art. 2 Form. D.; in facultatibus Form. E.

IV. *Prævia absolutione ab incestus reatu et censuris.* Solo incestu nulla contrahitur censura, sed per matrimonium scienter contractum absque dispensatione in consanguinitatis vel affinitatis gradu prohibito olim ex *Clem. un. de Consang. et Affinitat.* incurrebatur excommunicatio latæ sententiæ non reservata, quæ tamen per *Const. Apostolicæ Sedis* cessavit. Cum autem Greg. XIV. in *Const. Sicut antiquus* de 1 Martii